

Eventyr og læsbarhed

Eller hvordan læseteknikken gav Klods Hans det hvide snit

Publ. i Information 20.03.1986.

J. Frost: Prinsessen og de tolv par guldsko. Ill. Sabber. 16 s. 45 kr. Gyldendal.

J. Frost: Prinsessen på glasbjerget. Ill. Sabber. 16 s. 45 kr. Gyldendal.

J. Frost: Den lille hvide kat. Ill. Sabber. 16 s. 45 kr. Gyldendal

J. Frost: Den glemte kæreste. Ill. Sabber. 16 s. 45 kr. Gyldendal.

Der er hausse i eventyr, mens børnebogsbranchen vist i øvrigt er noget trængt i det. Måske er det derfor de render eventyret på dørene i den grad – forlagene. De håber nok på, at eventyrenes magi kan smitte af på omsætningens økonomi. I det mindste dødkøres eventyrene. Skidt og kanel mellem hinanden, alverdens slags myter, eventyr og fantasidigtning blandes og bearbejdes og går i maskinen, den kommercielle maskine eller den pædagogiske.

En mindre del af det gøres godt og anstændigt, men for resten kommer man til at tænke på et af verdens bedste og korteste eventyr: Der var engang en mand. Han tog hele verden på en hjulbør og kørte den ind i en myggerøv.

Den historie fik jeg i hovedet ved læsningen af en serie letlæsningseventyr, denne gang fra Gyldendal. Folkeeventyr kalder de dem endda på bagsiden. De har ikke meget med folkeeventyr at gøre, sådan som de er blevet efter at have været gennem det pædagogiske laboratoriums syrebade. Saft, knogler og krop er væk.

Tilbage er brusk, trævler og sjap. Konturen af skelettet – et handlingsudtog i brusk. Af kroppen er kun lidt trævler af personer, oprin og symboler tilbage. Af de stærke sproglige safter et udefinerligt vandpjask.

Hvorfor de gør det? Af den bedste vilje i verden. Den pædagogiske?

Serien har det udtalte formål at levere læsestof til begynderlæsere. Oven i købet læsestof, der »befordrer den sproglige aktivitet hos eleven under læsningen«. Eventyrene skulle være særlig gode til det brug, bl.a. fordi de gør det let for eleven at forudsige, hvad der kommer. Tjah. A tvivler. Også på om børnene kan »opleve eventyrets forunderlige myteverden« gennem disse nedskrifter.

Man kan også få bånd til. De kan købes ekstra. På den ene side høres »eventyret i sin fulde længde«. Hvis det betyder, at man har indlæst en original version, er de penge ikke helt spildt.

Det er nemlig gode eventyr alle fire: Prinsessen og de tolv par sko, Prinsessen på glasbjerget, Den lille hvide kat og Den glemte kæreste. Der findes fremragende forlæg til dem alle. Tilmed har de historier noget at skulle have sagt, også i dag både om magt og vanmagt, om kvinder og mænd, om børn og folk og om veje og vildveje her i livet. Måden de siger det på er et stærkt korrektiv til den grasserende psykologistiske infektion både i litteratur

og pædagogik. Og så sprutter de af sproglig vitalitet og anskuelig udtrykskraft.

Men ak, det er alt sammen blevet uskaadeliggjort i læselet-møllen. Ofret på letlæselighedens alter. En tynd gang normalprosa er der blevet ud af den spraglede gøglerdragt. Det er kreperligt.

Et par eksempler kan vise, hvordan den mølle maler:

Den lille hvide kat handler om, hvordan Esben Askepisker med den hvide kats hjælp alligevel besejrer sine normale og lumske brødre og faderen med dem. I læselet-versionen står der om Esben: *»Den yngste hed Esben. Han var en sær dreng. Han sad altid hjemme ved ildstedet og tegnede dyr i asken. Ham kaldte de Esben Askepisker«.*

I det folkeeventyr som sikkert er forlægt står der: *»Men Esben derimod, det var sådan en sær basse, han gik gerne og tossede om ligesom de store gæslinger, men sad ellers for det meste ved ilden og tegnede ulve og marekatte i asken, og derfor gav de ham øgenavnet Esben Askepisker«.*

Det er begyndelsen, og sådan er det hele vejen igennem. Hvor flad omskrivningen er, kan eventyrets slutning vise. Esben har vundet de to første prøver. Den sidste går ud på at skaffe den flotteste kæreste. De andre ved ikke, at den prinsesse, der kommer til gården, er Esbens hit. De går over gevind af bare snobberi. Esben klumrer og bliver stoppet til side for ikke at gøre familien skam. Let-læseudgaven fortsætter:

»Men da det var nat, og alle i huset sov, listede Esben ud af skabet og op på værelset, hvor prinsessen sov. Næste morgen gik Esbens mor op med kaffe til prinsessen. Men hvem ser hun stikke hovedet frem fra prinsessens dyne? Esben. Nu måtte prinsessen fortælle, at Esben skulle være hendes mand«.

Det samme lyder i folkeeventyret som følger, og jeg citerer det hele så man kan få syn for sagen:

»Da natten kom, og de var gået til ro alle sammen, listede Esben ud af skabet og op til prinsessen i storstuen. Op på morgenen næste dag kommer hans moder så ind i kammeret for at give prinsessen kaffe på sengen, for hun havde hørt, at fine folk brugte at ligge til sengs og drikke kaffe. Men hvem ser hun vel stikker hovedet op ved siden af prinsessen? – Esben ja! Hun fik jo en forskrækkelse, smed hvad hun gik og stod med og ned til manden og fortæller ham, at sådan og sådan stod det til.

Han sprang én-to-tre hen og fik fat i en forfærdelig tyk kæp og op i kammeret for rigtig at tærskes Esben. Men da han nu kommer flyvende ind ad døren, siger prinsessen, at det kunne endda være det samme med den her pryglen, for Esben var hendes brudgom«. Sådan ja. Det er ikke altid kort-hed er en dyd«.

Måske er læselet-versionen lettere at læse. Men man tvivler. På det også. Det er på tide at få gjort op med det tekniske begreb om, hvad letlæselighed er. Skal de svageste læsere spises af med den fladeste læsning? Får det dem til at læse? Hvad skal de læse for, hvis det er for den slags? Hvis stimuleringen af elevernes egen sproglige aktivitet er en forudsætning for læseevne, ja, så virker en sådan tekst modsat. Al sproglig aktivitet er på det nærmeste drænet ud af den – med vilje, for at det ikke skal være løgn. Den oprindelige tekst er langt stærkere i det stykke.

Børn har sans for sprog og udtryk, de kan tilmed selv få det frem, de har tættest for stærke sindsbilleder også. Hvorfor gå under deres niveau i den grad og bruge et teknisk pædagogisk påskud til at gøre det.

Det ligner både hovmod og armod.

Denne serie er ikke enestående. Den er nærmest normal. Det er miseren. Der udgives dynger af læselet-serier efter samme læst. Læsestof for svage læsere er for vigtig en sag til, at de skal spises af på den manér.

I serien her fremstår pædagogikken som æstetikens modsætning. Det er en del af miseren. Jeg er overbevist om, at det nærmest forholder sig omvendt. Tom teknik lærer ingen at læse. Udvanding af stærk drik til vandpjask gør ikke godt for nogen. At bruge eventyrene og Klods Hanserne til det trip er at gøre det modsatte af det, de siger, det er at lade de pæne brødre få Klods Hans buret inde og lagt i spændetrøje til han er »normaliseret«.

Når man destillerer vin, gør man det ellers for at få brændevin. Her er det modsat, der er kun pjasket tilbage. Afbrændt vandpjask. Ganske smagløst. Giftigt er det

vel ikke. Men heller ikke ufarligt. Det tager appetitten. Skulle det være en måde at få sat læselyst i børnene?

Jeg ved ikke hvad der er værst, blegede pædagogiske afkog eller kommercielle, hvor den afbrændte saft tilsættes syntetisk smag og kunstig kulør.

Hvad skal det til for? Fanden forstå det, når man kunne komme til et ordentligt gilde. »Jeg var selv med. Vi dansede på et glasguld, men jeg var for tung i det, gulvet gik i stykker under mig og jeg faldt igennem og lige ned til stedet, hvor jeg nu sidder og græmmer mig over, hvordan det gik med den historie«.

Noget i den retning slutter eventyret om den lille hvide kat, men ikke i læseletten. Der går hele verdener i den tekniske myggerøv.

